

No: 1686 – Mahreç İşareti

BİTLİS BALI

Tescil Ettiren

BİTLİS TİCARET VE SANAYİ ODASI

Bu coğrafi işaret, 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında 25.09.2023 tarihinden itibaren korunmak üzere 08.01.2025 tarihinde tescil edilmiştir.

Tescil No : 1686
Tescil Tarihi : 08.01.2025
Başvuru No : C2023/000249
Başvuru Tarihi : 25.09.2023
Coğrafi İşaretin Adı : Bitlis Balı
Ürün / Ürün Grubu : Çiçek balı / Bal
Coğrafi İşaretin Türü : Mahreç işareti
Tescil Ettiren : Bitlis Ticaret ve Sanayi Odası
Tescil Ettirenin Adresi : Şemsi Bitlis Mah. Bediüzzaman Saidi Kürdi Cad. Aygür Apt. Kat: 2
No: 91/F BİTLİS
Coğrafi Sınır : Bitlis ili
Kullanım Biçimi : Bitlis Balı ibaresi, logosu ve mahreç işareti amblemi, ürünün kendisi veya ambalajı üzerinde yer alır. Ürünün kendisi veya ambalajı üzerinde kullanılmadığında, Bitlis Balı ibaresi, logosu ve mahreç işareti amblemi, işletmede kolayca görülecek şekilde bulundurulur.

Ürünün Tanımı ve Ayırt Edici Özellikleri:

Bitlis Balı; Bitlis ilinin yüksek rakımlı yaylalarında elde edilen polifloral çiçek balıdır. Rengi altın sarısı kehribardır. Petekli, karakovan ve süzme bal olarak üretilir. Üretimde, Kafkas ırkları ile melezleri kullanılır.

Bitlis ilinde arıcılık faaliyetleri sabit ve gezginci arıcılık şeklinde gerçekleştirilir. Sabit arıcılık kara kovanlarda yapılır ve eski usul sepetlerde devam eder. Gezgini arıcılıkta modern kovanlar kullanılır.

Bitlis Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Fırat ve Yukarı Murat bölümlerinin sınırı üzerinde bulunan bir ildir. Karasal iklimin hüküm sürdüğü ilde hâkim bitki örtüsü step ve bozkırdır. Bitlis ilinde, *Isatis bitlisica* (Bitlis çivitotu), *Lathyrus bitlisicus* (Bitlis imirdiği), *Gypsophila bitlisensis* (Bitlis çöveni), *Scrophularia bitlisica* (Bitlis sıracaotu) *Taraxacum kurdiciforme* (Bitlis çitliğı), *Anhuza leptophylla* subsp. *incana* *Anchusa leptophylla* subsp. *tomentosa* *Alkanna froedinii*, *Vicia alpestris* subsp. *hypoleuca*, *Heracleum crenatifolium*, *Scorzonera semicana* *Onosma armena*, *Onosma affinis*, *Onosma isaurica*, *Onosma rechingeri*, *Astragalus zahlbruckneri*, *Thymus haussknechtii*, *Potentilla anatolica*, *Potentilla anserina*, *Potentilla armeniaca*, *Verbascum murbeckianum* endemik bitki türleri bulunur.

Bitlis ilinde bitki biyoçeşitliliği yüksektir. Bitlis Balında 20 familyaya ait 43 cinse ait polen bulunduğu için polifloral bir çiçek balıdır.

Tablo 1. Bitlis Balının fizikokimyasal özellikleri

Özellik	Değer
Nem (%; en fazla)	15
Sakkaroz (g / 100 g; en fazla)	0,2
Fruktoz + Glukoz (g / 100 g; en az)	68
Fruktoz / Glukoz	0,9-1,3
Maltoz (%; en fazla)	2,0
Suda çözünmeyen madde (g / 100 g; en fazla)	0,1
Serbest asitlik (meq / kg; en fazla)	21
Elektrik iletkenliği (mS / cm; en fazla)	0,3

Diastaz sayısı (en az)	28
HMF (mg / kg; en fazla)	2,5
Prolin miktarı (mg / kg; en az)	800
Bal δ^{13} değeri ($\delta^{13}C_{bal}$) (ve daha negatif)	-23 ve daha negatif
Balda protein ($\delta^{13}C_{protein}$) ve bal ($\delta^{13}C_{bal}$) δ^{13} değerleri arasındaki fark (ve daha pozitif)	-1,0 veya daha pozitif
Balda protein ve bal δ^{13} değerlerinden hesaplanan C_4 şekerleri oranı (% en fazla)	%7

Tablo 2’de Bitlis Balının genel melisapalinolojik analizi yer alır. Buna göre belirlenen cinslerin polenlerin yoğunluğu sırayla gösterilir. Bitlis’te Cotoneaster ve diğer ağaç türleri her ne kadar tespit edilmişse de yoğunluk oluşturmamaktadır. Meşe yoğunluğu olsa da meşe polenleri bulunmaz.

Tablo 2. Bitlis Balının genel melisapalinolojik analizinde cinslerin sıralanması

1. Taraxacum	17. Rosa
2. Astragalus	18. Melilotus
3. Hypericum	19. Scorzonera
4. Arctium	20. Euphorbia
5. Arctium	21. Potentilla
6. Thymus	22. Mentha
7. Tragopogon	23. Vicia
8. Verbascum	24. Carduus
9. Prangos	25. Cota
10. Muscari	26. Trifolium
11. Tragopogon	27. Echinops
12. Medicago	28. Onobrychis
13. Onosma	29. Anchuza
14. Brassica	30. Plantago
15. Eryngium	31. Thymus
16. Salvia	32. Cichorium

Coğrafi sınırdaki uzun bir geçmişe sahip olan Bitlis Balı, Bitlis ilinin ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Bu sebeplerle coğrafi sınır ile ün bağı bulunur.

Üretim metodu:

Bitlis Balının üretiminde Kafkas ırkları ve melezi kullanılır.

Genel hazırlık işlemleri: Bitlis ilinde arıcılık faaliyetleri, büyük oranda gezginci arıcılık şeklinde yapılır. Arıcılar faaliyetlerine 15 Şubat – 1 Mayıs tarihlerinde arı kolonilerinin kış çıkışı bakımı ve beslemesi ile ana arı kontrolü yaparak başlar. Arıcılar, nektar akışı verimliliğine göre Mayıs ayında coğrafi sınırdaki arıların yerini değiştirebilir. Bu değişim, üretim döneminde düzensiz yığılma olmamasına dikkat edilerek Tarım ve Orman Bakanlığı Arıcılık Kayıt Sistemi (AKS) kapsamında ve Bitlis İl Tarım ve Orman Müdürlüğü ile Bitlis İli Arı Yetiştiricileri Birliği koordinasyonunda yapılır.

Arılar, yüksekliği 1900 m olan yerlerde vejetasyon azaldığında, 2500 m’lik yerleşim yerlerinden en az 1,5 km uzak, doğal su kaynaklarına yakın, nektar ve polen akışının bol olduğu alanlara doğru taşınır. Bitlis’te genellikle ana nektar akımı 15 Mart -31 Ağustos aralığına kadar devam eder. Arıcılar bu alanlarda, bal hasadından sonra arı kolonilerinde ana arı kontrolünü yapar, olası arı hastalıkları ve zararlılarına karşı ruhsatlı ilaçlar ile mücadele eder. Koloniler hava sıcaklığının düşmesiyle beraber daha düşük rakımlı alanlara taşınır.

Gezgin arıcılık yapan arıcılar, hasat sonrası bakım ve besleme sonrasında bal üretimi için genellikle Siirt, Hatay, Adana, Mersin taraflarına giderler. Arılar, ekim-kasım aylarından sonra Hatay, Adana, Mersin dolaylarına götürülerek kış ayına hazırlık yapılır ve şubat ayı ortalarına kadar kışlatılır.

Gelişen arı kolonileri, kışlatma sonrası Bitlis'e getirilir. Mart ayında arı popülasyonunun gelişimi düzenlenir ve yüksek rakımlı yaylalara çıkarılabilir. Kovanlar, yerleşim yerlerine 1,5 km uzağa, su kaynaklarına yakın ve hafif eğimli yamaçlara yerleştirilir. Gezgin arıcılıkta kışlatılan bölgeden coğrafi sınıra getirilen kovan ve çerçevelerde, başka bölgeye ait bal olmaması gerekir. Üretimde genellikle langstroth kovanlar kullanılırken, kovan arıcılığında sepet ve eski usul kovanlar tercih edilir. Gezgin olmayan arıcılar tarafından kışlatma, kapalı ve açık alanlarda yapılır.

Kapalı alanlarda kışlatma: Arıcılar, arıların kışlaması için iyi izole edilmiş özel kapalı alanlar kullanır. Kışlama alanında hava dolaşımı olmamalıdır. Kışlama odaları, kerpiçten veya ısı değişiminden etkilenmeyen, karanlık, sessiz, havalandırılmalı, içinde su birikmeyecek ve iç sıcaklığı 10 °C'yi geçmeyecek şekilde olmalıdır. İklima bağlı olarak oda sıcaklığı 10 °C'yi aşarsa, kapılar açılarak serinletilir. Arılar genellikle aralık ayı başında kışlamaya alınır ve kovanlar, duvarlara fazla yaklaşımadan, zeminden 25-30 cm yükseklikteki sehpalara yerleştirilir. Üst üste en fazla 10 sıra kovan konur. Kovan dizilimi; zayıf koloniler ortada, güçlü koloniler ise altta olacak şekilde yapılır. Kovan tabanında nem nedeniyle su birikmemesi için kovanlar, öne doğru % 3-5 eğimli olacak şekilde yerleştirilir.

Dışarıda kışlatma: Bu yöntemde kovanlar, doğal koşullara bırakılır. Kar altında kalan ve soğuğa dayanabilen güçlü koloniler bahara kadar bekletilir. Kışlatma; uygun havalandırma sağlanması, tabandaki polen tuzaklarının açık bırakılması ve kovanın üstünde izolasyon sağlanması ile yapılır.

Arıların bakımı ve beslenmesi: Bal hasadıyla birlikte, kovanın kuluçkalık alanında arıların kış döneminde beslenmesi ve kışı beslenme açısından başarılı bir şekilde atlattırması için, genellikle kovandaki arılı çerçeve sayısının iki katı miktarında bal (çerçeve) bırakılır. Örneğin 5 çerçeveli bir arı kolonisi için 10 kg bal bırakılmalıdır. Ayrıca hava koşullarına bağlı olarak kış mevsiminin uzaması ihtimaline karşı sonbahar beslemesi yapılır ve genellikle akıllı yemleme yöntemleri uygulanır. Besleme; şeker / su oranı 2 / 1 veya 1 / 1 olacak şekilde hazırlanan şurup veya Bitlis Balı hasadından kalan ballar ile yapılır, coğrafi sınır dışından temin edilen ballar kullanılmaz. Doğada nektar akışın başladığı ve arının nektar toplamaya başladığı mayıs (takribi ilk haftası) ayından ağustos ayının sonuna kadar destek beslemesi yapılmaz. Arılar polen ve nektar toplamaya başladığında ilaç veya herhangi bir kimyasal uygulanmaz.

Sağım, hasat, paketlenme ve depolama: Coğrafi sınırdan 20 gün kesintisiz nektar elde edilebilecek flora mevcuttur ve nektar akışı en iyi mayıs ayı ortalarında başlar ve ağustos ayı sonlarında sona erer. Arılar polen ve nektar toplamaya başladığında balmumu çerçeveleri yerleştirilir. Bu çerçevelerin tamamı veya 2 / 3'ü sırlandıktan sonra hasat yapılır. Yılda bir kez bal hasadı yapılır. Karakovan hasadı ekim-kasım aylarına kadar devam eder.

Hasat zamanı ballar kovanın ballık kısmından alınır ancak kuluçkalık bölümünden alınmaz. Hasat, günün sıcak saatlerinde yapılmaz. Alınan petekli ballar, hasat aşamasına taşınır ve süzme işlemi, süzgeç ile yapılır. Sağım makinesinde süzildükten sonra, 100-200 litrelik krom bal kaplarında biriktirilir. Büyük partiküllerin çökmesi ve kabarcıkların ayrılması için 3 gün bekletilir. Homojen bir görünüm kazanan ballar; gıda ile temasa uygun kaplara doldurulur, doğrudan güneş ışığından korunarak iç sıcaklığı 4-20 °C olan, kokulardan arınmış, temiz ve kuru yerlerde depolanır ve filtreleme yapılmaz.

Petekli ve karakovan balların (süzme işlemi yapılmadan satışı yapılacak ballar) hasadında ise arı kovanının ballık kısmından alınan çerçeveler analiz edilmeye kadar çerçeveli hali korunacak şekilde güçlü bir şekilde temasa uygun ambalaj malzemeleriyle paketlenir. Doğrudan güneş ışığından korunarak iç sıcaklığı 20 °C'yi aşmayan, kokulardan arınmış, temiz ve kuru yerlerde muhafaza edilir. Analiz sonucu uygun bulunan Bitlis Balı, en fazla 1 kg'lık cam kavanozlara doldurularak satışa sunulur. Analiz sonucu uygun bulunan petekli ve karakovan ballar ise, gıda ile temasa uygun olan en fazla 3-5 kg'lık dikdörtgen, kare veya laklı ambalajlarda paketlenerek satışa sunulur.

Coğrafi Sınır İçerisinde Gerçekleşmesi Gereken Üretim, İşleme ve Diğer İşlemler:

Bitlis ilinde uzun bir geçmişe sahip olan Bitlis Balının coğrafi sınırın ekonomisinde önemli bir yeri vardır. Arıcıların büyük bir çoğunluğu tüm arıcılık faaliyetlerini coğrafi sınır içerisinde gerçekleştirirken, bazı arıcılar kışlatma için kışın daha sıcak illeri tercih ederler. Arıların kış konaklaması dışında kalan üretimi ve paketlenmesi dâhil tüm işlemleri Bitlis ilinde gerçekleşir.

Denetleme:

Denetimler; Bitlis Ticaret ve Sanayi Odası Koordinatörlüğünde ve Bitlis İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Bitlis Eren Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü, Bitlis Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliğinden konuda uzman birer kişinin katılımıyla 4 kişiden oluşan denetim mercii tarafından gerçekleştirilir.

Denetimler, düzenli olarak yılda 3 kere ve ihtiyaç duyulduğunda veya şikâyet halinde her zaman yapılır. Denetime ilişkin raporlar, Bitlis Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı tarafından Türk Patent ve Marka Kurumuna gönderilir.

Denetim dönemleri ile denetime esas kriterler aşağıda yer alır.

Bahar dönemi denetimi (Mart-mayıs arası)

- Arı konaklama belgeleri düzenlenerek sevki il dışından gelen arıların dönüş işleminin Bitlis İl Tarım ve Orman Müdürlüğüne kontrol edilmesi,
- Kovan sayısının yerinde tespit edilmesi ve kayıt altına alınması,
- Kovan yerleşimi için seçilen yerin uygunluğu,
- Üretimde kullanılan arı ırklarının uygunluğu ve arıların sağlık kontrolü.

Yaz Dönemi Denetimi (Haziran-ağustos arası)

- Arılı kovan desteklenmesine başvuru yapan yetiştiricilerin arı kovanlarının kontrolü,
- Bahar dönemi denetimi sırasında hastalık tespit edilmiş arıların sağlık durumunun uygunluğu,
- Üretim döneminde kullanılan malzemelerin uygunluğu,
- Arıların, hasattan en az 2 hafta önce haber vermesinin ve hasat zamanının belirlenmesinin uygunluğu,
- Hasat, ambalajlama ve muhafaza koşullarının uygunluğu,
- Alınan numunelerin, fizikokimyasal özellikler ile gerektiğinde melissopalinojenik özellikler bakımından yapılan analiz sonuçlarının uygunluğu,
- Bitlis Balı ibaresinin, logosu ile mahreç işareti ambleminin kullanımının uygunluğu.

Kışlatma Dönemi Denetimi (Eylül-mart arası)

- Bal hasadını bitirip il dışına arılarını kışlatmaya götürecek olan arıların sevklerini (veteriner sağlık raporu) İl Tarım ve Orman Müdürlüğü tarafından kontrolleri düzenli olarak yapılmaktadır.
- Kışlatma koşullarının uygunluğu.
- Coğrafi sınırın dışında yapılan kışlatmalarda; Arıcılık Kayıt Sistemi (AKS) kapsamında ve Bitlis İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Bitlis İli Arı Yetiştiricileri Birliği ile konaklamanın yapıldığı il ve ilçelerdeki ilgili Müdürlük ile koordinasyon içinde hareket edilerek, konaklama yerine ve konaklama şartlarına ilişkin bilgilerin uygunluğu.

Denetim mercii, kamu kuruluşlarından veya özel kuruluşlardan veya bunlarda görevli uzman gerçek veya tüzel kişilerden denetimin gerçekleştirilmesi sırasında faydalanabilir veya hizmet satın alabilir. Tescil ettiren, hakların korunmasında hukuki süreçleri yürütür.